

1870-1914 YILLARDA ANGLIYANING O'RGANILISHI.

Shaydullayev Muslimbek Shavkat o'g'li

Po'latova Oybarchin Muzaffar qizi

Nurmatova Sevara Jumanazar qizi

Termiz Davlat Pedagogika Instituti 3- bosquch talabalari

Annotatsiya: *XIX asrning ikkinchi yarmida Angliya, Angliyadagi 1880- yildagi ishsizlik haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Kuznets, sanoat to'ntarilishi, leyboristlar, Jeyms Kier.*

Abstract: *This article discusses unemployment in England in the 1880s, the second half of the nineteenth century.*

Keywords: *Kuznets, Industrial Revolution, Labor, James Kier.*

Kirish: So'nggi ikki-uch o'n yillikda 1870 yildan 1914 yilgacha ancha yangi ishlar paydo bo'ldi, u avvalgi gumonlarni tasdiqlashga moyil bo'lib, Britaniya iqtisodiyoti mutloq sur'atlarda o'sib borar ekan, uning dunyo iqtisodiyotiga nisbatan nisbiy pozitsiyasi yomonlashayotgan edi va Britaniyaning sanoat va tijorat ko'rsatkichlari ko'p narsalarni kutmoqda edi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Bu davrda Britaniyaning ishlab chiqarish, eksport va hosildorlikning o'sish sur'atlari Viktorianing dastlabki yillariga qaraganda sekinroq bo'lgan va chet elda o'sish sur'atlari bilan, ayniqsa Germaniya va AQShning o'sish sur'atlari bilan taqqoslaganda. Britaniya iqtisodiyotining miqdoriy baholarida Iqtisodchilar ko'proq o'sish sur'atlari va iqtisodiy o'zgaruvchilar o'zgarishini tahlil qilish va o'zgaruvchilarning o'zgarishiga turtki beradigan asosiy omillarni to'liq o'rganmasdan, ularning o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan bunday o'zgarishlarni hisobga olish bilan shug'ullangan. Ammo Kuznets ta'kidlaganidek, hisobga olinishi kerak bo'lgan boshqa shartli omillarni hisobga olgan holda, iqtisodiy o'zgarishlarning borishini faqat iqtisodiy o'zgaruvchilar bilan izohlash qiyin. Shubhasiz, bu davrda Buyuk Britaniyaning iqtisodiy tarixining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan ko'plab iqtisodiy va ham iqtisodiy bo'lmagan omillar mavjud, ammo ulardan biri, xususan, Britaniya korxonasi shu paytgacha nisbatan kam e'tiborga ega bo'lgan. XIX asrning 70-yillaridan Angliya jahon savdo ishlab chiqarishidagimonopol o'rnini yo'qota bordi. Dunyo ustaxonasi maqomini yuqatayotgan bo'lsa-da Angliya hali ham juda kata mustamlakalarga ega, dengizda hukmronlikni, jahon savdosida vositachlikni, su'gurta va bank ishlarida yetakchilikni egallab kelayotgan edi. Bu xol mamlakatni avvalgidek katta mablag' bilan ta'minlab turardi. Jahon iqtisodiyotida Angliya maqomining o'zgarishi, u o'zining sanoatdagi

gegemonligini yo'qotishidan ancha oldin boshlangan edi. Bu yerda iqtisodiy taraqqiyotning sur'ati susaydi; 70- yillardan boshlab Angliya kapitalidan mamlakat ichkarisida kam foydalanildi, eng foydali soha kapitalni chetga joylashtirish bo'lib qoldi.

Muhokama: Ayni paytda bir qator Yevropa mamlakatlari hamda AQSH da sanoat to'ntarilishi yakunlandi. Ushbu mamlakatlardagi sanoat to'ntarishi Angliyadan ancha kech bo'lganligi sababli yuqori texnik asosda amalga oshirildi. XIX asrda o'rtalarida ko'plab Yevropa davlatlarida olib borilgan fritreder siyosiy proteksionizmining yangi to'lqini bilan almashdi va bu xol ushbu mamlakatlarda sanoat ishlab chiqarishini oshirdi, natijada ingliz tovarlariga talab pasayib ketdi. 1878-1879 yillardagi inqiroz o'zining miqyosiy hamda davomiyligi bilan Angliya boshdan kechirgan inqirozlar ichida eng og'ri bo'ldi. Angliya sanoat ishlab chiqarishida ortda qolgan sari chetga capital chiqarish kata ahamiyat kasb etib, foyda olishning umumiy manbalariga aylanib bordi. Angliyaning chet ellarga qilgan investetsiyasi 70- yillarda yillik o'rtacha 22 mln funt-sterlingni tashkil etgan bo'lsa, 80-yillarning oxiriga kelib 103 mln funt-sterlingga yetdi. Bu xol Angliyada kapitalizmning tendensiyalari rivojlanib, texnik taraqqiyot va ishlab chiqarishni tashkil qilishning ortda qolishiga olib keldi.

Natija: 1880-yillarda ishsizlik, shaharlarni uy-joy bilan ta'minlash, aholining sog'lig'i, ish haqi, mehnat sharoitlari va sog'liqni saqlash muammolari ushbu an'anaviy muvozanatni buzdi va Buyuk Britaniyada yangi va kuchli siyosiy harakatning paydo bo'lishiga yo'l ochdi:

Xulosa: Leyboristlar partiyasi. 1900 yilga kelib, ish haqi to'xtab qoldi, butun mamlakat bo'ylab narxlar o'sishda davom etdi. London va Manchesterning shahar markazlari vayron bo'lgan uylarga duch keldi va har qanday yirik sanoat markazlarida uylar paydo bo'ldi. Ishchilar o'zlarining muammolariga javoban Liberal partiyaga emas, balki sanoatlashganidan beri an'anaviy ravishda ishchilar ovozini oladigan guruhga emas, balki tez-tez jangari kasaba uyushmalariga, parlamentda ishchilar talablarini ilgari surgan, nogiron ishchilarga g'amxo'rlik qiladigan va yordam beradigan tashkilotlarga ishonishdi. pensiya, pensiya va shartnoma masalalarida. 1892 yilda Shotlandiyalik mustaqil ishchi Jeyms Kier Xardi jamoat palatasida o'tirgan birinchi odam bo'ldi. U Leyboristlar partiyasi vakili va ishchi inglizlar ishini rivojlantirishga bag'ishlangan ishchilar partiyasini yaratish uchun kasaba uyushmalarining ko'magi asosida qurilgan. Buyuk Britaniya parlamenti o'z tarixida birinchi marta ingliz jamiyatida sinfiy farqlarni namoyish eta boshladi. 1906 yilga kelib parlamentdagi yigirma to'qqizta o'rin leyboristlarga tegishli bo'ldi.

REFERENCES

1. Shuxrat Ergashev Jahon tarixi-T."O'zbekiston"-2015-y.152-153 betlar
2. Turg'unboeva, M., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANANI O'QITISHDA "O'TTIZ YILLIK URUSH" NING AHAMIYATI. Scientific progress, 1(5).
3. Ashirova, N. X. Q., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA QADIMGI HINDISTON MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(5).
4. Yoriqulov, A. S. O. G. L., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA HIND SIVILIZATSIYASI O'RNI. Scientific progress, 1(5).
5. Rahimberdiyev, A. E. O. G. L., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA ELAM DAVLATCHILIGINING O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(5).
6. Nomozov, M. M. O., & Haydarov, S. A. (2021). OZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA'LIM SOHASIDAGI ISLOHOTLAR. Scientific progress, 1(5).
7. Fayziyeva, Y. I. Q., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA SURIYA VA FINIKIYA PODSHOLIGI O'RGANILISHI. Scientific progress, 1(5).
8. Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA FRANKLAR DAVLATI O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(5).
9. Амиркулович, Х. С. (2021). ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ТАСВИРИЙ САЊАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ЎЗИГА ХОСЛИГИ. Scientific progress, 1(3).